

Ett hem i rörelse: diasporisk mobilisering i den svenska gemenskapens periferi

MINOO ALINIA

Denna artikel lyfter fram problemet med exkludering och diskriminering och deras inverkan på relationer mellan majoritetssamhället och migranter och diskuterar identitetsskapande, gränsdragningar, identifikationer och gemenskapsbildande inom denna kontext. Artikeln utgår från den kurdiska diasporans erfarenheter i Sverige och bygger på individuella intervjuer.¹

Inledning

I *The Origins of Totalitarianism* skriver Hannah Arendt: »In the long memory of history, forced migrations of individuals or whole groups of people for political or economic reasons look like everyday occurrences. What is unprecedented is not the loss of a home but the impossibility of finding a new one» (Arendt 1958 s. 293-4, citerad i Schierup et al. 2006). Detta citat lyfter fram två centrala aspekter i denna artikel:

Minoo Alinia, fil.dr. i sociologi, forskningsassistent vid institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet

att migration och flyktingskap är och har varit ett inslag i den mänskliga vardagen, och att frågan om hem och tillhörighet är central i migranternas vardag. Dessa fenomen ser dock olika ut under olika historiska perioder och beroende på migrationens karaktär, inriktning, omfattning, orsaker samt migranternas position och situation i det nya samhället.

I den postkoloniala migrationen, präglad

1 Artikeln är en delstudie inom projektet *Mellan hemland och värdland: diasporiseringen av kurder och chilénare i Västeuropa* vid Linköpings universitet. Projektet är finansierat av FAS.

av det koloniala arvet, utsätts utomeuropeiska migranter för rasism, exkludering och diskriminering. I det nya Europa har vi bevittnat hur klimatet hårdnat i relation till migrationen på diskursiv, politisk, strukturell och institutionell nivå (Schierup et al. 2006, Hansen 2008). I en sådan kontext där de allra flesta migranter befinner sig utanför samhällets maktcentra och känner sig utanför och avvisade utgör istället alternativa gemenskaper och nätverk på lokal, nationell och internationell nivå sociala skyddsnet och det »hem« där de känner tillhörighet och kontinuitet och möter bekräftelse och respekt. Utvecklingen av dessa informella nätverk och gemenskaper, såväl som av organisationer för politik och intressen, måste också ses i relation till exkludering, diskriminering och vardagsrasism riktade mot dessa grupper. Som Schierup et al. (2006) påpekar, måste nya radikaliserade minoritetskulturer, nätverk och gemenskapsbildningar snarare ses som en produkt av samhällets pågående allmänna transformation än som ett uttryck för importerade invandrarkulturer.

Syftet med denna artikel är att se hur erfarenheter av inkludering och exkludering i relation till den svenska och den kurdiska gemenskapen påverkar identitet, tillhörighet och relationer till dessa referenspunkter inom den kurdiska diasporan i Sverige. Artikeln lyfter fram problem med exkludering och diskriminering inom ramen för en global makthierarki som påverkar relationen mellan majoritetssamhället och migranter. Den behandlar också hur människor som handlande subjekt reagerar på sin situation och hanterar den. Inom ramen för globalisering har inte bara migrationen och deterritorialiseringen ökat

utan också möjligheterna för transnationella nätverk och en transnationell tillvaro. Med globaliseringen har också möjligheterna för skapandet av alternativa hem och gemenskaper ökat när vägen in i majoritetssamhället är mer eller mindre stängd. Detta perspektiv går bortom diskussionen om assimilering eller integrering kontra isolering. Begreppet diaspora, där processer av identifikation och gränsdragningar relateras till inkludering och exkludering, är ett bra analytiskt redskap för att ur ett transnationellt perspektiv beskriva och förklara denna nya situation.

Artikeln är organiserad på följande sätt: Inledningen fortsätter med en kort genomgång av migration och diaspora och av metodologi och metod. I nästa avsnitt diskuterar jag mina respondenters erfarenheter av och relationer till den svenska respektive den kurdiska gemenskapen. Det sista avsnittet fungerar som ett slags sammanfattande diskussion och fortsatt analys där jag försöker dra ihop trådarna och lyfta fram min poäng genom att fånga relationerna mellan exkludering, diasporisk mobilisering och tillhörighetens politik.

Migration och diaspora

Migrationen, som är en av globaliseringens byggstenar, förändrar relationen mellan territorium och kultur. Banden mellan kultur och geografisk plats, som annars brukar betraktas som naturliga, löses på sätt och vis upp (Hall 1996, Tomlinson 1999). Denna deterritorialiseringsprocess är dock inte linjär och enkelriktad utan innefattar också motstånd och motreak-

tion: »Where there is deterritorialization there is also reterritorialization» (Tomlinson 1999 s. 148). Reter-ritorialisering kan också beskrivas med begreppsparet »roots and routes» (Clifford 1997), som inte nödvändigtvis är varandras motsatser, utan snarare två nära sammankopplade aspekter av samma process. Det innebär att spåra rötter i det förflutna och identifiera sig med dem. Enligt Hall (1996) handlar det om att använda historien, kulturen och språket som resurser i processer av identitetskonstruktion, överlevnad och motstånd i specifika historiska, sociala och politiska situationer. Det är genom dessa processer som en kollektiv identitet som diaspora skapas.

När man talar om migration är det viktigt att se vem som flyttar, när, hur, vart och under vilka omständigheter (Brah 1996). Det är inte bara migrationen i sig som måste vara i fokus utan också dess plats inom strukturer av makt och stratifiering i en global kontext. Det finns naturligtvis också hierarkier inom kategorin invandrare/migranter, baserade på hudfärg, religion, ursprung osv. Som utomeuropeiska invandrare betraktas kurder i Sverige utifrån koloniala föreställningar om Öst och Väst, Syd och Nord. De ses som samhällets andra och som allt som »vi» inte är, den negativa spegelbilden av svenskhet. Mina intervjupersoners berättelser visar, i enlighet med den relativt omfattande forskningen om etnisk diskriminering i Sverige, att vardagsrasism förekommer på olika arenor i samhället.² De

hade alla personliga erfarenheter av diskriminering i olika vardagssituationer såsom på banken, i affären, på arbetsplatsen, på bussen osv.

Samtidigt öppnar migrationen, tack vare den revolutionerande utvecklingen av massmedia och kommunikationsteknologin, möjligheter till en transnationell tillvaro. Transnationalism är ett självklart inslag i vår samtid. Begreppet är brett och inbegriper många olika typer av transnationella nätverk och gemenskaper, däribland diaspora. Enligt mitt sätt att definiera och teoretisera diaspora är den ett slags handlingssystem och en social rörelse, vars centrala målsättning är att skapa alternativa »hem» och gemenskaper (se Alinia 2004, 2007). Kollektivt handlande och skapande av kollektiva identiteter utgör därmed centrala element i diaspora och kännetecknar samtliga diasporagrupper.

Diasporateorin utgör analysramen för denna artikel. Jag definierar diaspora som en komplex social process som kännetecknas av å ena sidan förskingring och deterritorialisering samt känslor av främlingskap, hemlöshet och hemlängtan, å andra sidan kollektivt handlande och skapandet av kollektiv identitet kring frågor om hem(land) och gemenskapsbildande (Alinia 2004, 2007).

Som social rörelse särskiljer sig diaspora just genom att vara en rörelse orienterad mot hem(land) och gemenskapsbildande. Rörelsen, nätverkandet och sociala relationer och identiteter som bildas kring dessa blir i sig ofta en stark drivkraft och ett motiv för deltagande (för en mer utförlig diskussion se Alinia 2004, 2007). Dessa processer av identitetsskapande pågår inom

2 För en överblick, se 14 volymer utgivna av *Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*. Se också Burns et al., 2007.

en kontext där deterritorialisering och mobilitet har blivit ett inslag i vardagen. Ursprung och nationell tillhörighet har i hög grad blivit politiska kategorier som konstituerar exkluderande skiljelinjer, vilka i sin tur formar och påverkar majoritet och minoritetsrelationer.

Den process genom vilken kollektiv identitet skapas inom sociala rörelser kan bäst beskrivas via begreppet »essence-claim« (Smith 1994). Det syftar på två aspekter av identitet som ingår som två olika moment i alla sociala rörelsers diskurser: att sociala krav är organiserade kring en påstådd »essens«, en fast och ahistorisk identitet såsom svart, kvinna, kurd, muslim, etc., respektive att var och en av dessa identiteter innefattar en mångfald av olika positioner och i själva verket sönderfaller i en mängd sociala kategorier som t.ex. klass, kön, ålder, etnicitet, sexualitet, religion och språk. Erfarenheterna och relationerna är därför inte entydiga utan mycket komplexa och varierar beroende på individuella historier, motiv och handlingar, men också på individernas plats inom dessa kategorier, vilka alltid inbegriper en maktdimension.

Den kurdiska diasporan och dess bidrag till kurdisk identitet har varit ämne för ett flertal studier (Alinia 2004, van Bruinessen 1999, Emanuelsson 2005, Eccarius-Kelly 2002, Hassanpour 1995, 1998, Wahlbeck 1999, Khayati 2008, Ahmadzadeh 2003). Föreliggande artikel diskuterar processer av mobilisering och identitetsskapande inom den kurdiska diasporan, framför allt i relation till erfarenheter av inkludering och exkludering i den svenska och den kurdiska gemenskapen. Den bygger på kvalitativa intervjuer med kurder bosatta i Sverige.

Kurdisk migration till väst

Kurdisk migration kan enligt Sheikmous (1990) spåras tillbaka till 1700- och 1800-talen. Till skillnad från tidigare, då kurder sökte sig till icke-kurdiska regioner i grannländerna, kom under mitten av 1900-talet ett större antal kurdiska arbetare och studenter att emigrera till Europa. Under 1960-talet kom många kurder från Turkiet som arbetskraftsinvandrare, av vilka de flesta hamnade i Tyskland, samtidigt som ett stort antal kurder flydde till grannländerna till följd av tilltagande väpnade konflikter och därmed förföljelser i irakiska Kurdistan 1961. Kurdisk flyktmigration till Europa, däribland Sverige, började huvudsakligen under 1980-talet som en konsekvens av en förändrad politisk situation i Iran, Irak och Turkiet.

Det finns inga officiella siffror om antalet kurder i väst eftersom de är registrerade som medborgare i Iran, Irak, Turkiet och Syrien. Antalet kurder i Tyskland har uppskattats till 500 000 och därmed har Tyskland den största kurdiska befolkningen i Europa. Därefter följer Frankrike, Nederländerna, England, Schweiz och Sverige. Det finns också ett betydande antal kurder i Nordamerika och Australien (Alinia 2004, van Bruinessen 1999, Khayati 2008).

Erfarenhet som empiri

Begreppet erfarenhet är centralt för denna studie av inkluderings- och exkluderingsprocesser som de framträder i individuella berättelser. Jag har utgått från intervjupersonernas beskrivningar av sina erfarenheter

och upplevelser av att leva som kurd och invandrare i Sverige samt hur dessa påverkar deras identitet och deras relationer till både den svenska och den kurdiska gemenskapen. Erfarenheter som visar sig som kunskap om verkligheten i respondenternas berättelser har många dimensioner och kan vara både direkta levda och indirekta, t.ex. förmedlade eller kognitiva erfarenheter (Essed 1991). Enligt Widerberg (2002) är erfarenhet en aktivitet av fysisk, verbal och mental natur, där forskaren kommer in i artikuleringsprocessen. Empirin utgörs alltså av artikuleringen av erfarenheter, vilken produceras i relationen mellan forskaren och intervjupersonen genom en »cirkulär feed-backprocess« (Ferrarotti 1981). Eftersom forskaren inte har direkt tillgång till människors erfarenheter utan bara till presentationer och artikuleringar av dessa (Geertz 1986, Riessman 1993) finns det, som Riessman (1993) påpekar, ett oundvikligt gap mellan en persons levda erfarenheter och kommunikationen om dem. Enligt Widerberg finns en konstruktiv spänning mellan den levda erfarenheten och dess diskursiva dimension, dvs. hur människor tolkar, beskriver och presenterar sina levda erfarenheter genom olika diskurser och utifrån sina olika positioner i kategorier av klass, kön, etnicitet, nationalitet, ålder etc. Artikulering av erfarenheter måste därför analyseras och tolkas i relation till de kontexter inom vilka människor konstruerar sina uppfattningar av verkligheten. Dessa »dubbla lager av betydelser« kallar Essed (1991 s. 55) för »metodologi inom metodologi«. Med andra ord innebär sociologisk tolkning och analys av individuella berättelser att placera dessa inom deras sociala och

historiska kontexter. Vilken position forskaren tar och hur hon/han tolkar materialet beror på grundläggande metodologiska utgångspunkter.

En teoretisk förståelse av hur forskarens erfarenheter skapar kontext för vad som sägs, vad som forskas om och vad som förblir osagt (Mulinari 1999) och en ständigt reflektion över detta är därmed en förutsättning för en trovärdig forskning. Min position som forskare och min bakgrund som kurdisktalande och som invandrare i en svensk politisk och kulturell kontext kräver ständigt reflektion över mina dubbla lojaliteter och roller. Dessa olika roller behöver dock inte motverka varandra. Att analysera erfarenheterna och berättelserna i deras kontext, koppla dem till de sociala och politiska processer som omger dem samt att lyfta fram komplexiteten och mångtydigheterna är ett sätt att åstadkomma en balans mellan dessa olika roller (se Fine 1994, Mulinari 1999, Alinia 2004). I förhållande till min forskning och mina respondenter placerar jag mig själv någonstans mellan insider och outsider, på marginalens gräns, med privilegiet att se den kurdiska diasporan från båda perspektiven.

Empirin består av bandade, kvalitativa intervjuer med 26 kurdisktalande kvinnor och män från Irak, Iran, Turkiet och Syrien bosatta i Sverige. Alla utom en har kommit till Sverige som vuxna och alla hade vid intervjutillfället bott minst tio år i Sverige. Nästan samtliga kommer från urbana miljöer och är utbildade och en stor andel av dem har universitetsexamen från sina hemländer, några även från Sverige. De är aktiva i olika politiska organisationer, kulturföreningar, andra institutioner och ideella organi-

sationer. De representerar alla politiska och ideologiska kategorier. Intervjuerna gjordes huvudsakligen mellan 2000 och 2003 och ingick i en större studie om identitetsprocesser inom den kurdiska diasporan (Alinia 2004).

Kurd och invandrare i Sverige: erfarenheter av inkludering/exkludering

I utkanterna av den svenska gemenskapen

Intervjupersonernas erfarenheter av Sverige kan inte beskrivas som enbart positiva eller negativa utan är komplexa och detsamma gäller deras relationer till det svenska samhället. Deras position som både medborgare och invandrare kan förklara en del av denna komplexitet och ambivalens. Å ena sidan innefattas de som medborgare och invånare i landet av medborgerliga rättigheter. Dessutom garanteras de i Sverige politiska och demokratiska rättigheter som enligt både dem själva och många forskare varit en viktig förutsättning för deras politiska och kulturella aktiviteter. Eftersom en svensk mångkulturell politik sedan 1970-talet accepterar etnisk och kulturell mångfald, baserad på kulturell valfrihet (Soininen 1999), har kurder rätt att inte bara identifiera sig som kurder utan också att aktivt arbeta för att utveckla sin kurdiska identitet. Denna politik har dock kritiserats för att utgå ifrån (eller leda till) skarpa kulturella gränser och därmed bidra till en essentialisering av skillnader och etnifiering av samhället (Ålund & Schierup 1991, Alinia 2004).

Å andra sidan ger mina respondenter som invandrare och kurder uttryck för en rad negativa erfarenheter av det svenska samhället. Var och en av dem bär på historier om diskriminerande och exkluderande handlingar, kränkningar, nedvärderingar och stereotypiska uppfattningar. Som utomeuropeiska invandrare möter de dagligen fördomar, nedlåtande kommentarer och exkluderande handlingar och är föremål för rasistiska och sexistiska föreställningar. Debatten om »hedersmord« efter mordet på Fadime Shahindal illustrerade hur genusrelationer och kvinnors underordning förklaras inom ramen för specifika kulturer och skapar gränser inom samhället där människor delas in i olika kulturella fack och rangordnas. Våld i allmänhet och genusvåld i synnerhet är vad man enligt intervjupersonerna som kurd relateras till.

Goran uppskattar Sverige för att det var först här han aktivt började identifiera sig som kurd och menar att han kunde göra det just för att han bor i Sverige:

I Sverige kom jag tillbaka till mitt hem. Jag mötte min kurdiska identitet av en slump här och aldrig frågade mig varför. Jag bara tog den. Att leva i Sverige har varit mycket bra för mig för att hitta min identitet. Det är mycket viktigt. Här finns mer frihet att läsa vad du vill, att se vad du vill, att diskutera vad du vill. ... Det är en mycket bra miljö. Det har varit mycket bra miljö för mig. Det påverkade mig på ett positivt sätt. Men jag kan inte säga att det också har påverkat min relation till Sverige på ett positivt sätt.

Gorans identifikation som kurd är samtidigt delvis en gränsdragning gentemot Sve-

rige och relaterad till hans negativa upplevelser som invandrare:

När jag kom till Sverige tyckte jag mycket om det här landet och jag ville anpassa mig till det. Jag såg Sverige som mitt andra hemland. ... Nu ser jag mig själv som en kurd. Jag ser mig själv varken som svensk eller som invandrare utan som en kurd som vill och önskar att kunna återvända. [...] Jag känner ingen tillhörighet till Sverige. Jag försökte så mycket att bli en av dem och få dem att se mig som en jämlik men det fungerade inte. Fortfarande efter tio år frågar de mig »var kommer du ifrån?«, »tycker du om Sverige?« och sådana saker. Nu vet jag vad än jag gör så kommer jag inte att bli accepterad som en jämlik medlem av samhället. Därför vill jag inte försöka mer och det känns mycket bättre så. Jag är stolt över att vara kurd. Det betyder inte att jag är rasist, det betyder inte att jag underskattar andra nationaliteter, aldrig, aldrig. Vi säger att som en kurd har jag samma värde som en svensk, inte mer och inte mindre.

Gorans totala känsla av främlingskap och distansering i relation till Sverige är inte representativ för gruppen men däremot delas hans erfarenheter av många och är inte på något sätt unik. Även Shapol uppskattar Sverige för dess demokrati och öppenhet:

Det finns många saker som jag verkligen uppskattar här. Vi växte upp i ett system där du inte fick tänka självständigt och du inte vågade uttrycka dina åsikter. ... Här känner jag att jag har utvecklats och mognat. Det har kanske delvis med åldern att göra, jag vet inte. I detta samhälle finns det verkligen

frihet och det måste man utnyttja på rätt sätt.

Och en annan kvinna, Bahar säger:

... Också jag har förlorat mycket. Jag har förlorat min identitet, min sociala position, mitt sociala nätverk och annat. Men kanske kvinnor står ut mer och kan hantera svårigheter bättre än män. Kvinnor i vårt [kurdiska] samhälle är förtryckta medan här [i Sverige] har vi mer rättigheter. En annan sak är att för kvinnor i allmänhet är det lättare att anpassa sig till nya förhållanden medan det är mycket svårare för män. ... Här finns det positiva saker för kvinnor som till exempel i relation till skilsmässa och barn och sådana saker. ... Jag personligen har inte upplevt förtryck och det är därför jag inte känner någon skillnad.

Oavsett deras invandrarposition får kvinnor en starkare position med stöd av lagar om jämställdhet, vilket inte varit självklart i deras ursprungsländer. Detta påverkar ofta maktrelationer inom familjer till kvinnors fördel och också kvinnornas relation till Sverige på ett positivt sätt. Jämfört med männen är kvinnorna ofta mer positiva gentemot Sverige men trots det känner de sig som invandrare och kurder diskriminerade, nedvärderade och avvisade från samhället. Mäns och kvinnors erfarenheter av sådan behandling tycks skilja sig åt. Philemona Essed (2005) kallar intersektionen mellan sexism och rasism för bekönad rasism. Som framgår av intervjuerna upplever kvinnor och män rasismen på olika sätt för att de bemöts på olika sätt och tilldelas olika roller. De illustrerar vad Mohanty (2003)

kallar rasifiering och etnifiering av feminitet och sexualitet (se även Alinia 2006 och Wikström 2007). Männen som ofta ses som potentiella brottslingar och skyldiga till kvinnomisshandel och förtryck upplever rasismen mer direkt, i dess nakna form. Kvinnor betraktas däremot som passiva objekt och ses som förtryckta offer och bemöts med mer sympati och hjälpsamhet. Som kurder upplever dessutom respondenterna att de i sina dagliga möten med mäniskor blir specifikt utsatta för sexistiska och rasistiska föreställningar.

Shapol är kritisk mot hur hon som kurdisk kvinna och invandrare bemöts i det svenska samhället. Hon menar att hon ofta underskattas, betraktas som förtryckt, kuvad och okunnig:

Så fort du säger att du gifte dig ung så tror de att du har blivit bortgift mot din vilja. En dag på jobbet satt jag med några kollegor och småpratade under rasten. Så fort jag sa att jag gifte mig med min man när jag var tjugoett år gammal, tyckte de plötslig jättesynd om mig och frågade: 'Blev du bortgift av din far?' Jag sa nej, vi också faktiskt gifter oss av kärlek. De har sådana uppfattningar om oss. De tror att alltid männen bestämmer för oss.

Det är därför som Mohanty (2003) utifrån egen erfarenhet av »bekönad rasism« deklarerar: »Jag ser mig själv som en antirasistisk feminist.« För henne måste en socialt rättvis feminism i dagens värld vara antirasistisk (ibid. s. 19).

Reza säger att han upprepade gånger har blivit förolämpad som svartskalle och man.

De tror att alla utländska män slår sina fruar. Det händer att de försöker lära dig hur du ska behandla din fru. Jag blir förvånad och överraskad över sådana beteenden. Utan att känna mig som person säger man till mig hur jag ska bete mig och sådana saker. Detta har hänt mig. Jag blir bara förvånad hur de kan vara sådana. De känner ju inte mig och de vet inget om mig. När de sedan närmare lärt känna dig så blir de överraskade när de ser att du inte är som de trodde.

Det finns många andra situationer i vardagen där respondenterna uppger sig ha blivit kränkta och särbehandlade. Det kan vara i affären, på banken, på arbetsplatsen, på bussen, på gatan, i skolan, osv. Erfarenheten av att som utomeuropeisk invandrare och »svartskalle« bemötas med misstänksamhet och betraktas som potentiell brottsling är ett återkommande tema i berättelserna. Hamid berättar om några vardagliga situationer där han har känt sig kränkt och särbehandlad:

Som en invandrare upplever du kränkande behandlingar i många olika situationer men om du tänker mycket på det och är mycket känslig så blir livet mycket svårt. En gång gick en vän och jag till en bensinstation för att hyra en bil. Min vän som skulle hyra bilen frågade för en bil och betalade ett tusen kronor i deposition. De begärde att vi båda två skulle visa våra ID-kort och våra kontokort. Det tog en ganska lång tid att kolla våra kort. Under tiden kom en svensk kvinna in och hon också ville hyra en bil. Det var annorlunda för henne. Hon behövde inte gå igenom så mycket kontroll

och allt ordnades inom en kort tid. När jag protesterade och frågade varför de kontrollerade oss så mycket sa de att det var regel. Jag blev mycket besviken. Jag kan ge dig mera sådana exempel. Till exempel ser du på banken att de behandlar dig dåligt. Jag menar inte att de är öppet otrevliga men de är otrevliga och kränkande på ett sätt som är mer diskret. Deras kroppsspråk är inte så trevligt. De respekterar inte dig och litar inte på dig. De ignorerar dig och bryr sig inte om du har väntat där länge. Jag har upplevt mycket sådant men jag försöker att inte tänka mycket på dem för att annars livet kommer att bli mycket svårt.

I de flesta av intervjupersonernas berättelser förekommer känslan av att bli nedvärderad och betraktad som mindre intelligent och okunnig, exempelvis hos Hana:

Jag känner främlingskap när till exempel jag ser att jag är ignorerad, förbisedd och respektlös behandlad i vissa situationer. Eller när ibland de ställer frågor som 'vet ni vad det och det är?' eller 'har ni det och det i ert land?'. Sådana frågor förmedlar en omedelbar distans mellan dig och den personen. Eller ibland ser du att även om en person har lägre utbildning än dig, är mindre kunnig och bildad än dig, har mindre livserfarenheter än dig ändå hon/han försöker trycka ner dig, nedvärdera och ifrågasätta dina erfarenheter och kunskap.

Samtliga berättelser illustrerar erfarenheter av att som invandrare bli sedd och behandlad utifrån negativa och stereotypiska föreställningar, fördomar, och att bli betraktad som samhällets »andra«. Som

kurder upplever intervjupersonerna att de dessutom ofta bemöts av fördomar kring könsrelationer. Berättelserna vittnar om att samhällets relation till invandrare inte nödvändigtvis är beroende av hur de själva definierar sig eller förhåller sig till svenska samhället, utan framför allt av deras ursprung och deras invandrarposition. Även de bland intervjupersonerna som betraktar sig själva som kosmopoliter och världsmedborgare upplever att de inte släpps in i samhället och inte är välkomna. Sherko uttrycker det så här:

Vet du vad? Jag faktiskt känner ingen tillhörighet till något samhälle. Hela världen är mitt hem. ... Jag försöker göra mitt bästa här och bidra till samhällets utveckling men tyvärr finns det en osynlig hand som slänger mig ut ur detta samhälle. Jag känner tillhörighet men det finns en kraft som håller mig borta från sitt hem och slänger ut mig. ... Här möter jag mycket problem vilka jag inte hade tidigare. I Irak dödade de mig som en kurd men jag var inte nedvärderad som en svartskalle. Men här du blir förolämpad också för färgen på ditt hår.

Generaliseringar och kategoriska föreställningar förekommer hos alla människor och i alla samhällen och därmed också hos intervjupersonerna. Ibland generaliserar de om sina erfarenheter och tolkningar och ger en kategorisk bild av hur »svenskar« är och hur »de« betraktar »oss«. Interaktionen inom gruppen, artikuleringen av gemensamma erfarenheter av exkludering, diskriminering och rasism kan ge upphov till en kategorisk föreställning om »svenskar« och svenskhet. Man måste dock uppmärks-

samma maktaspekten i dessa sammanhang och ställa sig frågan om vem som har makt att definiera den andre och vem som är beroende av den andres erkännande. Det handlar också om fördomarnas och föreställningarnas konkreta sociala och politiska konsekvenser för individen och gruppen i deras vardag.

Identitetsprocesser innebär förhandlingar, identifieringar och gränsdragningar. I studier av diasporiska identiteter är det viktigt att studera diasporans gränser samt vad det är som dessa gränser avser att skilja åt (Clifford 1997). Utifrån Thörns diskussion om kollektiv identitetsskapande (Thörn 1997) definieras kurdisk diasporaidentitet gentemot opponenter både inom och utanför kurdisk politik och rörelse. Utåt konstrueras kurdisk identitet genom en motsägelsefull process av distansering och opposition gentemot andra kollektiv; inåt genom motsägelsefulla interaktioner mellan individer och grupper med olika ståndpunkter inom rörelsen.

Erfarenheter av och relationer till Sverige liksom till den kurdiska gemenskapen är komplexa och mångtydiga, de skiljer sig också inom gruppen beroende på många faktorer, däribland kön, social bakgrund, politiska och ideologiska inriktningar och ålder. Kvinnor visar mer öppenhet gentemot svenska samhället och är mer villiga att bli en del av det. De uppskattar de rättigheter som de i egenskap av kvinnor har fått i Sverige och är mer beredda att börja från början. Men liksom männen känner de sig inte riktigt hemma, insläppta och välkomna i det svenska samhället. Följaktligen dras de till den kurdiska gemenskapen där de känner tillhörighet och hittar ett »hem«,

även om kvinnorna ständigt utmanar dess gränser.

Hemma i den kurdiska gemenskapen

Det finns som tidigare nämndes stora olikheter inom den kurdiska diasporan. Det kurdiska har olika innebörd för olika kategorier och individer men gemensamt för alla är att den kurdiska kulturen och språket utgör resurser som de kan mobilisera för att skaffa sig en plattform från vilken de kan möta samhället och skapa sin identitet, känna sig trygga och uppleva sina liv som meningsfulla. De kurdiska vardagsnätverken, relationer och rörelsen blir det »hem« där de kan finna ro, känna tillhörighet, bekräftelse, självrespekt och självförtroende.

Alan ger uttryck för att ha funnit ett sådant hem när han berättar om sina känslor och erfarenheter. Innan han kom till Sverige utgjorde politiken under många år hans liv och hans identitet. Nu är han inte längre aktiv i något politiskt parti och det samhälle han lever i ger honom inte heller känslan av gemenskap, tillhörighet och erkännande. Hans behov av tillhörighet, kontinuitet och identifikation blir därför extra stort, och han fyller det tomrum han upplever med föreningsarbete och umgänge med sina gamla vänner i Sverige och i andra länder. Det ger honom möjlighet att behålla kontakten med sitt förflutna och med sin identitet:

... Du kommer mycket sent in i arbetsmarknaden och även när du får ett jobb

är du sedd som en främling. Det blir ännu värre när du inte kan språket så bra. Du börjar tänka på dina gamla minnen, din barndom och ditt samhälle där du växte upp. Du börjar granska dig och din identitet. Du känner inte igen det du har blivit och den identitet du tilldelas. När jag möter mina vänner pratar vi mycket ofta om det förflutna och våra minnen. Sociala och känslomässiga behov får dig att söka dig tillbaka till dina minnen. ... Du är någon i ditt eget samhälle. Du har många möjligheter och valfrihet. Du känner att du tillhör samhället och kan påverka det. Du får erkännande. Här är du frustrerad, kan inte språket så bra eller har inget jobb. När du får jobb har du en låg position och du ofta jobbar tillsammans med andra utlänningar som dig själv. ... Du ser att du inte är någon, du spelar ingen roll i samhället, du inte tillhör och inte kan påverka det. Det är klart att systemet gynnar också mig men den inte kan fylla mina känslor av tomhet.... I ett kurdiskt sammanhang du tillhör och kan påverka och göra något positivt. Du kan spela en roll i det kurdiska samhället här och känna dig delaktig och nyttig när du inte kan delta i och påverka det svenska samhället. Du kan göra det både genom personliga kontakter med vänner som till 95 procent består av kurder men också genom att vara aktiv i en förening. Du kan åtminstone göra någon glad, göra något för någon.

Alans berättelse demonstrerar väl det existentiella behovet av identifiering, tillhörighet, bekräftelse, respekt, erkännande och aktivt deltagande. Hans erfarenheter delas mer eller mindre av de flesta intervjuade männen, vilkas identitet framför allt var

uppbyggd kring deras positioner i samhället, inom familjen och i politiken. I Sverige upplever de en social mobilitet nedåt vilket inte är uppmuntrande. Till skillnad från männen verkar kvinnor uppleva mer kontinuitet i sina identiteter, åtminstone i rollen som mor och den som tar hand om familjen. De tvingas i den rollen även att komma i kontakt med samhället, lära sig språket och få information. Detta gör det lättare för dem att hantera den förlust som även de upplever.

Att »vara« kurd och bli involverad i den kurdiska gemenskapen kan också vara ett sätt att aktivt skapa en alternativ identitet gentemot den påtvingade och stigmatiserade invandraridentiteten – ett sätt att förhålla sig till samhället och känna självförtroende och respekt. Att vara kurd är exempelvis för Dilsha en aktiv strategi, en alternativ identitet som ger henne självförtroende och självrespekt i relation till det svenska samhället:

Det är viktigt att ha ens egen identitet. Så länge du inte har din egen identitet du kan inte vara stabil och du kan inte heller hjälpa andra människor och samhällen. ... När du har din egen identitet du vet vem du är och ska aldrig gå vilse. ... Majoriteten av dem som inte känner sig själva har inget självförtroende och har inte en egen identitet. De ser sig själva som invandrare. Det är klart att jag är också en invandrare men jag vågar komma in i det svenska samhället. Jag vågar hävda mig. Jag vågar också öppna mig och lära av dem. Jag har mer respekt och förståelse för dem och deras samhälle och deras kultur. När du gör det får du också mer respekt från dem.

Det finns dock olika diskurser beträffande kurdisk identitet och uppfattningar om och relation till hemlandet, vilka utgår från olika politiska och ideologiska orienteringar och övertygelser inom en större kurdisk rörelse. Förutom de politiska och ideologiska skiljelinjerna finns det också en genusaspekt närvarande i de berättelser som jag samlat in. Intervjuerna visade att kvinnor och mäns erfarenheter skilde sig inte enbart i förhållande till Sverige utan också i förhållande till den kurdiska diasporagemenskapen, där kvinnorna i allmänhet visade mer ambivalens. De flesta var kritiska mot det kurdiska exilsamhället som de menar är mansdominerat, medan de i egenskap av kvinnor finner mer stöd och en bättre position när det gäller sociala och juridiska rättigheter i Sverige.

Kurdiska föreningar har funnits i Sverige sedan 80-talet och varit en viktig samlingspunkt och plattform för den kurdiska diasporan och dess självbild. Politiken ligger i hjärtat av det kurdiska samhället i allmänhet och av den kurdiska diasporan i synnerhet och är ett självklart inslag i vardagslivet. Politiska och ideologiska skillnader och motsättningar utgör skiljelinjer mellan respondenterna och deras identiteter och deras förhållande till den kurdiska diasporiska gemenskapen. En annan skiljelinje är genus. När man talar om kurdisk politik är nationalism en självklarhet och i exilen har den vuxit stark inte minst som en reaktion mot rasism och exkludering. Relationen mellan feminism och nationalism är dock minst sagt problematisk när man ser på den roll och position som nationalismen tilldelar kvinnor. Yuval-Davis et al. (1989) har identifierat fem sätt på vilka kvinnor

har inkluderats i nationalistisk ideologi och den kurdiska nationalismen är här inget undantag. Kvinnor ses som: (1) biologiska reproducenter av nationens medlemmar, 2) reproducenter av nationens gränser genom restriktioner av deras sexualitet och äktenskapliga relationer, 3) aktiva överförare och reproducenter av nationens kultur, 4) symboliska representanter för nationell särart (nationens symboler: våldtäkter i krig osv.) och 5) aktiva deltagare i nationell kamp.

Det förekommer kritik mot kurdiska föreningar och andra institutioner och även här finner vi många kvinnor men även en del män. Kritikerna menar att dessa föreningar har en patriarkal struktur och är styrda av män. Hana som betonar sin identitet både som kurd och kvinna säger:

Våra män har börjat tänka på saker här som de aldrig har tänkt på tidigare. Att försvara kurdisk kultur, att försvara det ena och det andra kurdisk ... Allmänt kan man säga att detta försvar för traditioner och kulturen, har varit bakåtsträvande. De ger inte möjlighet till kvinnor att komma fram, att hävda sig, och diskutera genusfrågor. Atmosfären (i föreningarna) är mycket manlig. I en total manlig miljö vågar inte en kvinna uttrycka sig på ett avslappnat sätt.

Hana säger att kurdiska kvinnor är dubbelt förtryckta, en gång som kvinna och en gång som kurd. Därmed har de två uppgifter: de måste kämpa mot både nationellt förtryck och en påtvingad invandrarentitet och mot kvinnoförtryck. Maryam och Shirin, två av kvinnorna bakom bildandet av en kurdisk kvinnoförening i Göteborg, betonar att man måste lyfta fram kvinnornas situa-

tion. De är mycket kritiska mot kurdiska partier, föreningar och andra institutioner för att dessa negligerat genusfrågor till förmån för den nationella frågan. De menar att nationell befrielse och kvinnors befrielse ska gå hand i hand och att en nation inte kan befrias om dess kvinnor är förtryckta och underordnade. Shirin instämmer helt med Maryam när hon säger:

Alla kurdiska föreningar är byggda av män och för män. Vi känner inte oss bekväma där eftersom de behandlar oss som barn. Kvinnor förlorar sitt självförtroende i dessa föreningar. Vi kände behovet av en kvinnoförening där kvinnor kunde känna sig hemma, utveckla sig och bli medvetna om sina rättigheter.

Maryam och Shirin vill inte att jämställdheten ska underordnas den nationella kampen och utmanar dem som vill göra det. Detta har många gånger retat upp nationalisterna och uppfattats som provocerande. Den kurdiska identiteten rymmer i likhet med alla andra nationella och kollektiva identiteter en mångfald av olika positioner och underavdelningar varav en är kurdisk kvinna. Men även om den kan betyda olika för olika individer och grupper är alla eniga om att betona kurdiskheten.

Inkludering/exkludering i den svenska och kurdiska gemenskapen påverkar individernas förhållande till dessa. Det innebär inte att inkludering i den kurdiska diasporans nätverk nödvändigtvis motverkar inkludering i det svenska samhället, som i sig inte heller utgör något alternativ till det kurdiska. Men som framgår av berättelserna är inkludering i och tillgång till de kurdiska nätverken nästan en självklar-

het, medan tillgång till de svenska vardagsnätverken och gemenskaper inte alls är lika självklara och för det mesta obefintliga. Exkludering och avstängning från den svenska gemenskapen och därmed känslan av »hemlöshet« och främlingskap har som effekt att kontakter med »de egna« blir extra angelägna och viktiga. Exil, hemlöshet och hemlängtan är integrerade delar av kurdernas gemensamma erfarenhet, minne och historia. Artikulering av dessa erfarenheter och kollektiva minnen ingår i deras vardagliga interaktioner och finns med i både individuella och kollektiva identitetsprocesser. I denna process formas och konstrueras både det förflutna och nuet i en ömsesidig interaktion och blir en stark förenande faktor och en identitetsmarkör. Det är dessa minnen och erfarenheter, denna historiskt ackumulerade kunskap som kurderna mobiliserar i processer av gemenskap och identitetsskapande. Dessa erfarenheter återspeglas och reproduceras i litteratur, populärkultur, muntliga berättelser, musik och i vardagskommunikation. Frågor rörande »hem«, hemland och hemlängtan som dessutom är starkt påverkade av den kurdiska nationalismens diskurs är centrala inom kurdisk kultur och har en stark mobiliseringspotential.

Exkludering, diasporisk mobilisering och tillhörighetens politik

Som nämndes i inledningen måste nya radikaliserade minoritetskulturer, nätverk och gemenskapsbildningar ses mer som en produkt av en pågående allmän transformering

av samhället än som ett uttryck för importerade invandrarkulturer. De diasporiska sociala rörelserna i Sverige ska också ses i ljuset av denna transformation. Dessa har tagit form och ägt rum inom den svenska kontexten där förutsättningarna för deras utformning har funnits. Enligt Melucci (1992) förutsätter mobiliseringspotentialen inom sociala rörelser, för det första förhållanden som människor upplever som problematiska, här exil, invandrarskap, rasism, känslor av »hemlöshet« och hemlängtan, och de konsekvenser för individens sociala liv och välbefinnande som de medför. Dessa förhållanden är dominerande i berättelserna och visar att den exkludering som kurder känner i Sverige är en viktig aspekt i deras identitetsprocess. För det andra förutsätter det organisationer och intellektuella som synkroniserar objektiva förhållanden (som upplevs som problem) och subjektiva attityder i olika politiska diskurser och projekt och förvandlar dem till handling. Inom den kurdiska diasporan har den intellektuella eliten och de politiska partierna haft en betydande roll i detta avseende (se bl.a. van Bruinessen 1999). Det finns ett stort antal kurdiska organisationer och institutioner som bedriver politiska och kulturella aktiviteter lokalt, nationellt och transnationellt och organiserar människor kring olika projekt och kollektivt handlande. För det tredje krävs det ett rekryteringsnätverk. Den kurdiska diasporans rörelse erhåller sin potential för mobilisering och kollektivt handlande också genom de ständigt pågående relationerna och interaktionerna inom vardagens nätverk och sociala relationer, inkluderande familj, släkt och vänner, som ofta överskrider flera nationella gränser och

uppmuntrar och underlättar engagemang. En av mina respondenter, Reza, en man i den yngre medelåldern säger:

Tyvärr när man inte har möjlighet att komma in i samhället, kan inte lära sig språket på ett bra sätt. Därför blir känslor av exkludering och främlingskap starkare. Brist på kontakt med samhället tvingar människor att dras till vad de betraktar som sina rötter. Jag ser att nationalism har blivit mycket starkare bland kurder här, jämfört med de som lever i Kurdistan. Kurdisk identitet och kurdisk flagga har blivit mycket centrala här medan människor där har andra bekymmer som att hantera sina vardagsliv, jobb, etc. Här blir den enda viktiga frågan just frågan om ursprung och nationallitet. Naturligtvis är jag inte ett undantag och jag har också påverkats av denna situation. Man blir påverkad oavsett om man vill det eller inte.

Dessa nätverk, sociala relationer och gemenskaper erbjuder ofta i sig en stark motivering för deltagandet i den diasporiska rörelsen. Det är i de lokala och transnationella nätverken som alternativa meningar och identiteter skapas och nya personer rekryteras. I dessa nätverk avhandlas ekonomiska, sociala, politiska och privata relationer, affärer och projekt. I denna process växer och förstärks dessa nätverk genom att inkludera fler människor och platser. Den har i sin tur bidragit till mobiliseringen av kurdisk diaspora och spridningen och förstärkningen av kurdisk nationalism och kurdisk identitet.

Under de senaste decennierna har en uppsjö av tidningar, tidskrifter, radio- och

TV-sändningar, webbsidor, böcker, samt en mångfald av olika kulturföreningar, bibliotek, förlag och andra institutioner och organisationer bidragit till spridningen av kurdisk identitet och kultur världen över (Alinia 2004, Rigoni 2003, Ahmadzadeh 2003, Tayfun 1998). Dessa processer har varit möjliga och pågått inom en kontext som å ena sidan utestänger människor av annat ursprung och annan hudfärg, och å andra sidan erbjuder dem etniskt specifika rum och möjligheter att utveckla sina etniska identiteter inom ramen för den svenska multikulturalismen.

Rörelse för ett hem

Ökande kurdisk migration och den intensifierade relationen med ursprungsländerna och också mellan kurder bosatta i olika länder runt om i världen har lagt grunden för en kurdisk transnationell gemenskap med en stark mobiliseringspotential. En av de centrala och bidragande faktorerna i detta sammanhang har varit exkluderingen som de har upplevt som kurder och som invandrare i de länder där de bor i väst. Behovet av gemenskap, tillhörighet och identitet å ena sidan och det politiska engagemang som har fått goda förutsättningar och möjligheter i just dessa länder å den andra, har bidragit till förstärkningen och utbredningen av kurdiska gemenskaper.

I diasporiska gemenskaper, nätverk och aktiviteter söker människor också ett »hem«, en plattform, en vi-identitet, en känsla av tillhörighet och solidaritet med en gemenskap. Dessa diasporiska rum som ofta sträcker sig bortom de nationella grän-

serna har i många avseenden stor betydelse för människors välbefinnande och blivit det »hem« de saknar. Som framgick av berättelserna utgör dessa för många ett självklart rum där de kan hitta sig själva, finna ro och känna sig sedda, respekterade och bekräftade. Dessa diasporiska rum skapar dessutom förutsättningar för politiska och kulturella aktiviteter och knyter dem till hemlandets sociala och politiska processer.

Ett hem i rörelse

De flesta intervjupersonerna är ambivalenta när det gäller återvandring, trots att så gott som alla önskar att de en dag skulle kunna återvända. Återvandringen blir dock för det mesta ett hopp som hela tiden hålls vid liv och en dröm som ständigt skjuts på framtiden. Som Gilroy (1993) påpekar ska viljan att återvända inte tas för given, ens när möjligheten finns. Ett exempel på en så kallad postexil situation bland diasporan är chilenska flyktingar (Olsson 2007) och till en viss del även irakiska kurder, där som Emanuelsson (2005 s. 22) påpekar, frågan om återvandring är »betydligt mer komplicerad och mångfacetterad i verkligheten än i drömmen«. För många har exilen snarare övergått till en transnationell tillvaro (ibid., se också Khayati 2008), och utifrån denna förändring har också de diasporiska organisationerna och aktiviteterna ändrat karaktär och målsättning.

Den kurdiska diasporan tycks därmed ha sitt hem i rörelse och detta i två betydelser. För det första för att den kurdiska diasporiska gemenskapen och nätverken byggda kring den kurdiska identiteten, politiken

och kulturen har blivit ett hem för dem. Det är ett alternativt hem i en kontext av främlingskap, hemlöshet och hemlängtan där de är utestängda från majoritetssamhället. För det andra för att det är ett hem i den meningen som Gilroy (1993) ger uttryck för med metaforen »Black Atlantic«. Det handlar om en hemhörighet som inte är territoriell utan snarare refererar till en flyktig eller obeständig plats – en transnationell hemhö-

righet som går bortom föreställningar om nation och avgränsat territorium.

Detta beskriver en del av den transformation som bl.a. Sverige genomgår. En förståelse av denna transformation går bortom begrepp som integration, assimilation, utanförskap och isolering, och bortom det Beck (2005) kallar för »nationell blick«. Den kräver ett globalt, transnationellt perspektiv, en »kosmopolitisk blick« (ibid.).

Referenser

- Ahmadzadeh, Hashem (2003) *Nation and Novel: A Study of Persian and Kurdish Narrative Discourse*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Alinia, Minoo (2004) *Spaces of Diasporas: Kurdish Identities, Experiences of Otherness and Politics of Belonging*. Göteborg Studies in Sociology No 22. Göteborg: Göteborgs University, Department of Sociology.
- Alinia, Minoo (2006) »Invandraren, förorten och maktens rumsliga förankring«. I Masoud Kamali (red.) *Den segregerade integrationen: Om social sammanhållning och dess förhinder*. SOU 2006: 73. Stockholm: Fritzes.
- Alinia, Minoo (2007) »Den kurdiska diasporan som en transnationell rörelse för 'hem' och gemenskapsbildande«. I Erik Olsson et al. (red.) *Transnationella rum*. Umeå: Boréa.
- Appadurai, Arjun (1996) *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Arendt, Hanna (1958) *The Origins of Totalitarianism*. New York: Meridian Books.
- Beck, Ulrich (2005) *Den kosmopolitiska blicken eller: krig är fred*. Göteborg: Daidalos.
- Brah, Avtar (1996) *Cartographies of Diaspora: Contesting identities*. London, New York: Routledge.
- van Bruinessen, Martin (1999) »The Kurds in Movement: Migrations, Mobilisations, Communications and the Globalisation of the Kurdish Question«. *Islamic Area Studies, Working Paper Series* nr 14, s. 1-20.
- Burns Tom R., Machado Nora, Hellgren Zenia & Brodin Göran (red.) (2007) *Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor: Multidimensionella perspektiv på strukturell diskriminering i Sverige*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Clifford, James (1997) *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Eccarius-Kelly, Vera (2002) »Political Movements and Leverage Points: Kurdish Activism in the European Diaspora«. I *Journal of Muslim Minority Affairs* vol. 22 nr 1, s. 91-118.
- Emanuelsson, Ann-Catrin (2005) *Diaspora global politics. Kurdish transnational networks and accommodation of nationalism*. Göteborg: Göteborgs University, Department of Peace and Development Research.
- Essed, Philemona (1991) *Understanding Everyday Racism: An Interdisciplinary Theory*. Newbury Park: SAGE Publications.
- Essed, Philemona (2005) »Vardagsrasism«. I Paulina de los Reyes & Masoud Kamali (red.) *Bortom Vi och Dem: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. SOU 2005:41.

- Ferrarotti, Franco (1981) »On the Autonomy of the Biographical Method«. I Daniel Bertaux (red.) *Biography and Society: The Life History Approach in the Social Sciences*. California, London: SAGE Publications.
- Fine, Michelle (1994) »Working the Hyphens: Reinventing Self and Other in Qualitative Research«. I Norman K. Denzin & Yvonne S. Lincoln (red.) *Handbook of Qualitative Research*. London: SAGE Publications.
- Geertz, Clifford (1986) »Making Experiences, Authoring Selves«. I Victor W. Turner & Edward M. Bruner (red.) *The Anthropology of Experience*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press.
- Gilroy, Paul (1993) *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*. London, New York: Verso.
- Hall, Stuart (1996) »Introduction: Who Needs 'Identity'?«. I Stuart Hall & Paul Du Gay (red.) *Questions of Cultural Identity*. London: SAGE Publications.
- Hansen, Peo (2008) *EU:s migrationspolitik under 50 år: ett integrerat perspektiv på en motsägelsefull utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Hassanpour, Amir (1995) »A Stateless Nation's Quest for Sovereignty in the Sky«. Paper presenterad på Freie Universität, Berlin, 7 nov. 1995.
- Hassanpour, Amir (1998) »Satellite Footprints as National Borders: MED-TV and the Extra-territoriality of State Sovereignty«. *Journal of Muslim Minority Affairs* vol. 18 nr 1, s. 53-72.
- Khayati, Khalid (2008) *From victim diaspora to transborder citizenship? Diaspora formation and transnational relations among Kurds in France and Sweden*. Linköping: Linköpings University, Department of Social and Welfare Studies.
- Melucci, Alberto (1992) *Nomader i mnet: Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhällen*. Göteborg: Daidalos.
- Mohanty, Chandra Talpade (2003) *Feminism utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Stockholm: Tankekraft förlag.
- Mulinari, Diana (1999) »Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt«. I Katarina Sjöberg (red.) *Mer än kalla fakta: Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Erik (2007) »Bortom exilen: diasporisering av chilensare i Sverige«. I Erik Olsson et al. (red.) *Transnationella rum*. Umeå: Boréa.
- Riessman Kohler, Cathrine (1993) *Narrative Analysis*. Qualitative Research Methods Series, vol. 30. Newbury Park: SAGE cop.
- Rigoni, Isabelle (2003) »Media, Language and Ethnic Conflict. The Case of the Kurds from Turkey.« Paper presenterat på CRER, University of Warwick, England.
- Schierup Carl-Ulrik, Hansen Peo & Castles Stephen (2006) *Migration, Citizenship, and European Welfare State. A European Dilemma*. Oxford: Oxford University Press.
- Sheikhmous, Omar (1990) »The Kurds in Exile«. I Kamal Fuad, Ferhad Ibrahim & Najat Mahwi (red.) *Yearbook of the Kurdish Academy 1990*. Ratingen: The Kurdish Academy.
- Smith, Anna Marie (1994) »Rastafari as Resistance and the Ambiguities of Essentialism in the 'New Social Movements'«. I Ernesto Laclau (red.) *The Making of Political Identities*. London: Verso.
- Soininen, Maritta (1999) »The 'Swedish model' as an institutional framework for immigrant membership rights«. *Journal of Ethnic and Migration Studies* vol. 25 nr 4, s. 685-702.
- Tayfun, Mehmet (1998) *Kurdiskt författarskap och kurdisk bokutgivning: Bakgrund, villkor, betydelse*. Spånga: Apec förlag.
- Tomlinson, John (1999) *Globalization and Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Thörn, Håkan (1997) *Modernitet, sociologi och sociala rörelser*. Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.
- Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*. Justitiedepartementet. <http://www.sou.gov.se/maktintdiskrim/>
- Wahlbeck, Östen (1999) *Kurdish Diasporas: A Comparative Study of Kurdish Refugee Communities*. Basingstoke: Macmillan.
- Widerberg, Karin (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wikström, Hanna (2007) *(O)möjliga positioner: Familjer från Iran och postkoloniala reflektioner*. Akademisk avhandling. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

Yuval-Davis Nira, Anthias Floya (red.) & Campling Jo (consultant editor) (1989) *Woman - Nation - State*. London: MacMillan.
Ålund, Alexandra & Schierup, Carl Ulrik (1991)

»Prescribed Multiculturalism in Crisis«. I Alexandra Ålund & Carl-Ulrik Schierup (red.) *Paradoxes of Multiculturalism: Essays on Swedish Society*. Avebury: Aldershot.

Summary

A home in movement Diasporic mobilization on the periphery of the Swedish national community

The aim of the article is to highlight the impact of discrimination and exclusion on identity and belonging among diaspora communities. It proceeds from the Kurdish diasporic experiences in Sweden and is based on individual interviews. The article discusses how and why respondents face exclusion and discrimination in their daily life, how they experience that, how they react, and why they react in a certain way.

The analytical framework is the theory of diaspora which I define as transnational social movement for alternative home and community formations. This definition implies not only experiences of homelessness, loss and marginality but also collective action, and formation of collective identities around the projects of home and community. This transnational perspective goes beyond the discourses about assimilation or integration versus isolation. It rather argues that these identities, networks and communities must be seen as products of an ongoing transformation of society. They must be analysed in relation to stratification and distribution of power in a global perspective, and to globalization and the related processes of deterritorialization and reterritorialization rather than as an

expression of imported immigrant cultures. These processes are going on within a context where, on the one hand, people with different colour and origin are excluded and, on the other hand, they get the possibility to build their own ethnic communities within the framework of Swedish multiculturalism.

Respondents' experiences of and relation to Sweden as well as to the Kurdish community are complex, contradictory, and multifaceted. They vary within the group according to many factors such as class, gender, occupation, social background, political and ideological convictions, and age. There is, however, a common general tendency, though very complex and ambivalent, regarding their relation to Swedish society and the Kurdish community. Since they feel that they are not welcomed into the Swedish society accordingly they don't feel at home in Sweden. Thus they are drawn to the Kurdish community and its network of everyday life and activities where they are welcomed, and where they feel a sense of belonging. They find a home in the Kurdish community even if many people, especially women, continually challenge its boundaries.